

TUR232 ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ GRAMERİ

(8. HAFTA)

BIÇİM BİLGİSİ

I. AD ÇEKİM EKLERİ

A. çokluk EKİ

Türk dilinin her döneminde en işlek çokluk eki olan *+IAr* bu dönemde de kullanılmıştır:

düşmanları, bunlardan, hatalarından, kullarına ...

B. İYELİK EKLERİ

1. teklik kişi iyelik eki

+m / +Um

ahum, aklum, ardumda, kapum ...

2. teklik kişi iyelik eki

+η / +Uη

altuηa, saçuη, aduη, kardaşlaruη ...

3. teklik kişi iyelik eki

+I / +sI

kolı, babası, oğlı, gözi ...

1. çokluk kişi eki

+mUz / +UmUz

yolumuz, evümüz, ömrümüz ...

2. çokluk kişi eki

+ηUz / +UηUz

ataηuz, gönlüηüz, zatuηuz ...

3. çokluk kişi eki

+IArI

dudakları, hâceleri, arzuları ...

C. DURUM EKLERİ

Ad çekim ekleri içinde kapsamı en geniş, çeşidi en fazla olan eklerdir. Sözcüklerin başka sözcüklerle ilişki kurmasını sağlayan dil bilgisi kategorisidir. Eski Anadolu Türkçesinde şu durum ekleri görülmüştür:

C. 1. İlgî Durum Eki

+U η / +nU η

kapunun η , gülün η , lalenün η ...

Teklik ve çokluk birinci şahıs zamirler için +Um kullanılır. *Benüm, bizüm.*

C. 2. Belirtme Durumu Eki

C. 2. 1. +I / +(y)I

bizi, sözi, seni, nidasını ...

C. 2. 2. Üçüncü şahıs iyelik eklerinden sonra +n belirtme eki kullanılır.

hisabın, deryasının, düşmanın ...

C. 2. 3. +nI

bizni, canumnı, sıratnı ...

C. 2. 4. Eksiz \emptyset

kapum+ \emptyset çaldı, bir kadeh+ \emptyset içelüm ...

C. 3. Yönelme Durumu Eki

+A

düşmana, bunlara, hizmete, derdüne ...

C. 4. Bulunma Durumu Eki

+dA

dünyada, omzında, katında ...

C. 5. Ayrılma Durumu Eki

+dAn

gendüden, canumdan, zerresinden, goncadan ...

C. 6. Araç Durumu Eki

C. 6. 1. +(l)n

gündüzün, ilkin, yayan, hakkın ...

C. 6. 2. +lA / ile

fikriyle, Allah'ıla, ihlasıyla ...

C. 6. 3. bile / birle

edep birle, ikisi bile ...

C. 7. Eşitlik Durumu Eki

+cA

yolınca, dilince, okımışca ...

Eşitlik eki -dUk sıfat eylemiyle zarf yapar.

geldüğince sorarım, şah adı anıla durdukça zaman ...

C. 8. Yön Gösterme Durumu Eki

C. 8. 1. +rA

taşra, içre ...

C. 8. 2. +ArU

İlerü, arkaru ...

D. SORU EKİ

Ekin daima düz şekli kullanılmıştır.

gördü mi? aldı mı? ...

E. BİLDİRME EKLERİ

Haberin geniş zaman biçimini ifade etmek için kullanılan birinci ve ikinci şahıs ekleri, şahıs zamirlerinden; üçüncü şahıs eki ise tur- eyleminden meydana gelmiştir. Haberin görülen geçmiş zaman, belirsiz geçmiş zaman ve dilek-şart kipi ise i- cevher eylemi ile yapılır.

E. 1. Geniş Zaman

1. teklik kişi: **-Am** : *benem, her işüne hazırım, eyle mestem.*

-vAn : *biçare benven, kardaş-van.*

2. teklik kişi: **-sIn**: *konuksın, kişisin, gözüm nurısın, hasılsın.*

3. teklik kişi: **-dUr** : *senündür, nüktedandur, güneşdür.*

-durur : *nadan durur, yıl durur, tesbihüm durur.*

1. çokluk kişi: **-Uz** : *peşimanuz, konuğuz, kemüz, bizüz.*

2. çokluk kişi: **-slz** : *canlarumsuz, dermanlarumsuz.*

3. çokluk kişi: **-dUrIAr** : *kemdürler, dostdurlar.*

E. 2. Görülen Geçmiş Zaman

i-di / i-dü

gül-idün, var idi, gürbüz idi, pür-safa-y-idük.

E. 2. Belirsiz Geçmiş Zaman

i-miş

berk-imiş, hurremmiş, asa dinilen ejdehayımiş.

E. 3. Dilek-Şart Kipi

i-se

neyisem, deęülsen, ay ise, yog ise, gün ise.